

INHOUDSOPGAVE

1	Motieven voor sociaal werk	11
1.1	Godsdienstige levensbeschouwing: barmhartigheid en gerechtigheid	12
1.2	Medemenselijkheid: filantropia en humanitas	24
1.3	Openbare orde	26
1.4	Sociale angst	26
1.5	In stand houden van arbeidsreserve	28
1.6	Schuldgevoel en verontwaardiging	28
1.7	Emancipatie en zelfontplooiing	30
1.8	Het professionele motief	33
2	Sociale zorg in de middeleeuwen, 500-1500	37
2.1	Christenen: van vervolging naar staatskerk	37
2.2	Kleinschalige samenleving met vele steden	28
2.3	Sociale zorg in de middeleeuwen	41
2.4	Nieuwe inspiratie: armoedebewegingen	43
2.5	Van kloosters naar gasthuizen	49
2.6	Stedelijk netwerk van sociale voorzieningen	54
3	Humanistische hervormingen, 1500-1550	55
3.1	Humanisten ontdekken de mens	55
3.2	Erasmus zingt de lof der zotheid	58
3.3	Juan Luis Vives formuleert een nieuw sociaal overheidsbeleid	59
3.4	Invloedrijke 'sociale wetgeving'	61
3.5	Dirck Coornhert en opvoeding... ook van boeven	62

4	Reformatie, Revolutie, Republiek, 1500-1780	65
4.1	Hervormingsbewegingen niet te stuiten	65
4.2	Protestantse theologen over armoede	69
4.3	Opstand tegen de koning van Spanje	69
4.4	De Republiek en de Gouden Eeuw	72
4.5	Multiconfessionele armenzorg	74
4.6	Armoede: wie is verantwoordelijk?	80
4.7	Uniek in Europa	83
5	De humanitaire hervormingsbewegingen, 1780-1860	87
5.1	Inspiratiebronnen van de sociale pioniers	88
5.2	De invloed van het verlichtingsdenken	90
5.3	Eerste pogingen tot staatsarmenzorg	95
5.4	Maatschappij tot Nut van 't Algemeen	96
5.5	Het protestantse Réveil	100
5.6	De rooms-katholieke herleving	104
6	Opvoeden, zorgen, redden, 1780-1860	109
6.1	Doven: opvoedbaar en leerbaar (1790)	109
6.2	Vrijheid, gelijkheid, broederschap: ook voor blinden (1808)	112
6.3	Werkverschaffing: de maakbaarheid van een luchtkasteel (1818)	113
6.4	Maatschappelijk werk: 'To help the poor to help themselves' (1820)	117
6.5	Verzorging, verpleging, wijkverpleging (1820)	122
6.6	Reclassering: de misdadiger is een medemens (1823)	124
6.7	Psychiatrie: van bewaren naar behandelen (1827)	128
6.8	Kinderopvang: ook de kleuters moeten iets leren (1827)	132
6.9	Club- en buurthuiswerk: volksverheffing, sociaal werk en evangelisatie (1831)	134
6.10	Verslavingszorg: zelfbeheersing als beschavingsideaal (1842)	136
6.11	Jeugdzorg: sociaal-pedagogisch reddingswerk (1845)	138
6.12	Vrouwenhulpverlening: door en voor vrouwen (1848)	141
6.13	Jeugd- en jongerenwerk: als gelijken onder elkaar (1851)	142
6.14	Verstandelijkgehandicaptenzorg: genezing door opvoeding (1855)	144
7	Democratie, verzuiling, sociale wetgeving, 1860-1940	147
7.1	Modernisering en democratisering	147
7.2	De armenzorg: wie is verantwoordelijk?	149

7.3	Op weg naar een verzuilde samenleving	151
7.4	Van opvallende passiviteit naar sociale wetgeving	161
8	Scholing en beroepsontwikkeling, 1860-1940	165
8.1	Wilde jaren	165
8.2	Arnold Kerdijk, Hélène Mercier, Marie Muller-Lulofs en Emilie Knappert	167
8.3	Beroepsopleiding voor sociaal werk: Amsterdam (1899)	172
8.4	Werkveldontwikkelingen	174
8.5	Maatschappelijke gezondheidszorg en thuiszorg (1875)	175
8.6	Pedagogische behandeling van kinderen met een verstandelijke beperking (1891)	178
8.7	Sociaal werk ten behoeve van mensen met een lichamelijke beperking (1899)	180
8.8	Naschoolse opvang (1903)	182
8.9	Maatschappelijke opvang van dak- en thuislozen (1904)	184
8.10	Volksontwikkeling en vormingswerk (1913)	187
9	Tussen oorlog en culturele revolutie, 1940-1980	191
9.1	Vooroorlogs vluchtelingenwerk	191
9.2	Oorlog, bezetting, massamoord	194
9.3	Van wederopbouw naar verzorgingsstaat	199
9.4	Afbrokkeling van de bolwerken	203
9.5	Het vernieuwingsstreven van de jaren zestig	205
9.6	Opkomst van het neoliberalisme	208
9.7	Blijvende veranderingen in de sociale en culturele sfeer	209
9.8	Nederland immigratieland	210
10	Maakbaar, professioneel en kritisch, 1940-1980	215
10.1	Van personalisme naar maakbaarheid	215
10.2	Methodiekvernieuwing en professionalisering: het <i>social casework</i>	220
10.3	Onmaatschappelijkheidsbestrijding: aanpassen of emanciperen	223
10.4	Van politisering naar diversiteitsdenken	225
10.5	Sociaal-cultureel werk: gouden jaren	226
10.6	Maatschappelijk werk: professionalisering en kritiek	228
10.7	Verstandelijkgehandicaptenzorg: zoeken naar de goede maat	230
10.8	Psychiatrie: antipsychiatrie en cliëntenbeweging	232
10.9	Creatieve therapie: de vaktherapeutische beroepen	234
10.10	Duurzame vernieuwingen	237

11 Professie, product en modern paternalisme, 1980-1995	239
11.1 Het roer wordt omgegooid	239
11.2 Zorgzame samenleving	240
11.3 Marktdenken in de sociale sector	242
11.4 Bureaucratie, markt en professie	243
11.5 Vermaatschappelijking van de zorg	244
11.6 Nieuw elan: bemoeizorg en modern paternalisme	245
Noten	247
Bronnen	255
Persoonsregister	275
De actualiteit van de geschiedenis	287